Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 26.2.2020 KELLO 10.00
HE 4/20 vp laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutoksia ns. vanhuspalvelulakiin. Lakiin ehdotetaan säännöstä palvelutarpeen selvittämisessä ja arvioinnissa käytettävästä kansallisesti yhtenäisestä seuranta- ja arviointijärjestelmästä. Lain henkilöstöä koskevaan säännökseen lisättäisiin velvoite vähintään 0,7 työntekijän toteutuneesta henkilöstömitoituksesta asiakasta kohti iäkkäiden henkilöiden tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon toimintayksiköissä. Vanhuspalvelulaki on säädetty vuonna 2012 (L 980/2012) ja sen säätämiseen johtaneesta esityksestä on myös perustuslakivaliokunta antanut lausunnon (pevl 36/12 vp; HE 160/12 vp).

Hallituksen esitykseen sisältyy laajahko (n.7 s.) suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Jakson laajuutta selittää paljolti se, että jaksossa kuvaillaan yleisesti niitä perustuslain säännöstöjä, joiden käytännön toteutumiseen ehdotetuilla säännöksillä saattaa olla vaikutusta. Ehdotettujen säännösten katsotaan yleisesti vaikuttavan myönteisesti yksilöiden perusoikeuksien toteutumiseen. - Minulla ei ole merkittävää huomautettavaa jaksossa esitettyihin käsityksiin ehdotuksen perustuslainmukaisuudesta. Esitän kuitenkin joitakin lyhyitä kommentteja kahdesta jaksossa mainitusta asiasta.

Säätämisjärjestysperusteluissa tarkastellaan kahden sivun verran yhdenvertaisuutta. Tarkastelun loppupuolella ymmärtääkseni arvioidaan yhdenvertaisuuden merkitystä

myös yleisen tason kysymyksenä siitä, voidaanko yksilöille perusoikeuksien puitteissa kuuluvia palveluja merkittävällä tavalla järjestellä lailla erikseen esim.. vanhusten osalta ilman että samassa yhteydessä (tai ainakin samaan aikaan) järjestetään muiden myös tukipalveluihin oikeutettujen ryhmien, esim. vammaisten oikeuksia vastaavalla tavalla. Esimerkiksi sosiaaliset perusoikeudet selvästi asettavat lainsäätäjälle toimintavelvoitteita, joiden täyttämistä ei voida vapaasti lykätä. Lainsäätäjällä on kuitenkin – niin valmisteluvaiheita kuin eduskuntakäsittelyä ajatellen - suuri vapaus päättää, mitä asiakokonaisuuksia käsitellään jossakin läinsäädäntöhankkeessa ja mitä samassa yhteydessä periaatteessa mahdollisia asiakokonaisuuksia jätetään eri syistä säädeltäväksi mahdollisissa myöhemmissä lainsäädäntöhankkeissa. Mikään yhdenvertaisuusnormia koskevassa suomalaisessa tulkintakäytännössä ei nähdäkseni edellytä lainsäätäjän tämän yleisen harkintavallan rajoittamista. (Eri asia on, että yksityiskohtia koskevat perusteettomat ”aukot” tai säätelemättömyydet jossakin laissa voivat merkitä ongelmia yhdenvertaisuuden kannalta.)

Kuten esityksen säätämisjärjestysperusteluissakin todetaan (s.106), perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa käytännössään korostanut, että kuntien tehtävistä säädettäessä on samalla huolehdittava siitä, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan. Tähän vaatimukseen valiokunta on kiinnittänyt huomiota esim. edellä viitatussa , vanhuspalvelulalakiesitystä koskeneessa lausunnossan pevl 36/12 vp. Säätämisjärjestysperusteluissa todetaan, että koska kyseessä olisi henkilöstömitoituksen osalta kunnille kokonaan uusi tehtävä, korvattaisiin kustannukset niille kokonaan. Esityksen perustelujen kohdassa, joka koskee vaikutuksia kuntatalouteen (s. 57), todetaan mm.:

> ”Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) mukaan uusien ja laajentuvien tehtävien aiheuttamat lisäkustannukset korvataan kunnille sataprosenttisesti siten, että tarvittava lisärahoitus lisätään kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin. Edellä kuvatut kustannusvaikutukset ovat tämän lakiesityksen suoria vaikutuksia kuntien järjestämien palvelujen kustannuksiin ja valtionosuutta siis lisätään sataprosenttisesti niiden perusteella.”

Minulla ei ole riittäviä edellytyksiä arvioida, kuinka täysin turvatuksi tässä tulee kuntien oikeus saada ehdotetun lain, erityisesti sen henkilöstömitoituksia koskevien säännösten, aiheuttamat lisäkustannukset sataprosenttisesti korvatuiksi. Kysymys on kunnille tärkeä. Tähän tärkeyteen viittaa sekin, että perustuslakivaliokunta käsitellessään edellä jo mainitussa lausunnossaan vanhuspalvelulakiesitykseen sisältyviä kunnille aiheutuneiden lisäkustannusten korvausjärjestelyjä lopuksi toteaa

(pevl 36/12 vp, s. 3): ”Uudistuksen kustannusvaikutuksia kunnille on seurattava”.